

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

15. ledna 2014*

„Sociální politika — Směrnice 2002/14/ES — Listina základních práv Evropské unie — Článek 27 — Zřízení orgánů zastupujících zaměstnance vázané na určité prahové hodnoty pro počet zaměstnaných zaměstnanců — Stanovení prahových hodnot — Vnitrostátní právní úprava, která je v rozporu s unijním právem — Úloha vnitrostátního soudu“

Ve věci C-176/12,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Cour de cassation (Francie) ze dne 11. dubna 2012, došlým Soudnímu dvoru dne 16. dubna 2012, v řízení

Association de médiation sociale

proti

Union locale des syndicats CGT,

Hichemu Laboubimu,

Union départementale CGT des Bouches-du-Rhône,

Confédération générale du travail (CGT),

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, K. Lenaerts, místopředseda, R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič a M. Safjan, předsedové senátu, J. Malenovský, E. Levits (zpravodaj), J.-C. Bonichot, A. Arabadžev, C. Toader, D. Šváby, M. Berger a A. Prechal, soudci,

generální advokát: P. Cruz Villalón,

vedoucí soudní kanceláře: V. Tourrès, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 23. dubna 2013,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Union locale des syndicats CGT, H. Laboubiho, Union départementale CGT des Bouches-du-Rhône a Confédération générale du travail (CGT) H. Didier a F. Pinetem, advokáty,
- za francouzskou vládu N. Rouam, G. de Berguesem a J. Rossim, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: francouzština.

— za německou vládu K. Petersen, jako zmocněnkyní,
— za nizozemskou vládu M. Noort a C. Wissels, jako zmocněnkyněmi,
— za polskou vládu J. Faldyga a A. Siwek, jakož i B. Majczynou a M. Szpunarem, jako zmocněnci,
— za Evropskou komisi J. Enegrenem, D. Martinem a G. Rozetem, jako zmocněnci,
po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 18. července 2013,
vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 27 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“) a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/14/ES ze dne 11. března 2002, kterou se stanoví obecný rámec pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v Evropském společenství (Úř. věst. L 80, s. 29).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Association de médiation sociale (dále jen „AMS“) na jedné straně a Union locale des syndicats CGT, H. Laboubim, Union départementale CGT des Bouches-du-Rhône a Confédération générale du travail (CGT) na straně druhé, v němž jde o to, že místně příslušný odborový svaz zřídil v AMS orgány zastupující zaměstnance.

Právní rámec

Unijní právní úprava

- 3 Článek 27 Listiny zní takto:

„Pracovníci nebo jejich zástupci musí mít na vhodných úrovních zaručeno právo na včasné informování a projednávání v případech a za podmínek, které stanoví právo Unie a vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti.“

- 4 Článek 1 směrnice 2002/14, nadepsaný „Účel a zásady“, stanoví:

„1. Cílem této směrnice je zavedení obecného rámce, kterým se stanoví minimální požadavky pro právo na informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v podnicích nebo závodech ve Společenství.

2. Postupy pro informování a projednávání jsou definovány a prováděny v souladu s vnitrostátními právními předpisy a se zvyklostmi v oblasti vztahů mezi sociálními partnery v jednotlivých členských státech tak, aby byla zajištěna jejich účinnost.

[...]“

- 5 Článek 2 této směrnice, týkající se definicí, zní takto:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[...]

d) ‚zaměstnancem‘ jakákoli osoba, která je v dotyčném členském státě chráněna jako zaměstnanec podle vnitrostátního pracovního práva a v souladu s vnitrostátními zvyklostmi;

[...]“

6 Článek 3 uvedené směrnice, nadepsaný „Oblast působnosti“, v odstavci 1 stanoví:

„Tato směrnice se vztahuje podle rozhodnutí učiněného členskými státy na

- a) podniky zaměstnávající nejméně 50 zaměstnanců v některém z členských států, nebo
- b) závody zaměstnávající nejméně 20 zaměstnanců v některém z členských států.

Členské státy určí metodu pro stanovení prahových hodnot pro počet zaměstnaných zaměstnanců.“

7 Článek 4 směrnice 2002/14, nadepsaný „Postupy pro informování a projednávání“, v odstavci 1 uvádí:

„V souladu se zásadami stanovenými v článku 1 a aniž jsou dotčeny jakékoli platné předpisy nebo zvyklosti příznivější pro zaměstnance, stanoví členské státy postupy pro výkon práva na informování a projednávání na příslušné úrovni v souladu s tímto článkem.“

8 Článek 11 směrnice 2002/14 stanoví, že členské státy musí přijmout právní a správní předpisy nezbytné pro splnění povinností vyplývajících z této směrnice nejpozději do 23. března 2005 nebo zajistit, aby nejpozději k uvedenému dni sociální partneři přijali tato opatření, a členské státy přitom musí přijmout všechna nezbytná opatření, aby mohly kdykoli zaručit, že výsledků předepsaných uvedenou směrnicí bude dosaženo.

Francouzská právní úprava

9 Podle článku L. 2312-1 code du travail (zákoník práce) musí být ve všech závodech, které mají nejméně jedenáct zaměstnanců, zvoleni zástupci zaměstnanců.

10 Má-li podnik nebo závod padesát nebo více zaměstnanců, odborové organizace jmenují na základě článků L. 2142-1-1 a L. 2143-3 tohoto zákoníku odborového zástupce a na základě článku L. 2322-1 uvedeného zákoníku zřídí radu zaměstnanců.

11 Článek L. 1111-2 code du travail uvádí:

„K provedení ustanovení tohoto zákoníku se počet zaměstnanců podniku stanoví podle následujících ustanovení:

- 1° Zaměstnanci zaměstnaní na plný úvazek na základě smlouvy na dobu neurčitou a domácí pracovníci jsou v počtu zaměstnanců podniku plně zohledněni;
- 2° Zaměstnanci v pracovním poměru na dobu určitou, příležitostní zaměstnanci, zaměstnanci poskytnutí podniku externím podnikem, kteří jsou přítomni v prostorách uživatelského podniku a pracují zde po dobu alespoň jednoho roku, a dočasní zaměstnanci jsou v počtu zaměstnanců podniku zohledněni poměrně k času strávenému v práci v průběhu předchozích dvanácti měsíců. Zaměstnanci v pracovním poměru na dobu určitou a zaměstnanci poskytnutí externím podnikem, včetně dočasných pracovníků, jsou však ze stanovení počtu zaměstnanců vyloučeni, pokud nahrazují nepřítomného zaměstnance nebo zaměstnanec, jehož pracovní poměr je přerušen zejména z důvodu mateřské dovolené, dovolené při osvojení dítěte nebo rodičovské dovolené na výchovu dítěte;

3° Zaměstnanci na částečný úvazek, ať již je povaha jejich pracovní smlouvy jakákoli, se zohledňují v poměru celkového rozsahu pracovní doby stanovené v jejich pracovních smlouvách k zákonné pracovní době nebo pracovní době stanovené kolektivní smlouvou.“

12 Článek L. 1111-3 code du travail stanoví:

„Při stanovení počtu zaměstnanců podniku nejsou zohledněni:

1° učni;

2° osoby, se kterými je uzavřena smlouva na podporu zaměstnanosti v soukromém sektoru, během doby platnosti smlouvy upravené v článku L. 5134-66;

3° [zrušen];

4° osoby, se kterými je uzavřena smlouva na podporu zaměstnanosti ve veřejném sektoru a sektoru veřejného zájmu, během doby platnosti smlouvy uvedené v článku L. 5134-19-1;

5° [zrušen];

6° osoby, se kterými je uzavřena smlouva o zvyšování odborné kvalifikace, a to do data stanoveného ve smlouvě, pokud se jedná o smlouvu na dobu určitou, nebo do ukončení zvyšování odborné kvalifikace, pokud jde o smlouvu na dobu neurčitou.

Tito zaměstnanci jsou však zohledněni pro účely uplatnění ustanovení právních předpisů týkajících se stanovení sazeb v oblasti rizik pracovních úrazů a nemocí z povolání.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

13 AMS je sdružení, které se řídí loi du 1er juillet 1901 relative au contrat d'association (zákon ze dne 1. července 1901 o smlouvě o sdružení). Toto sdružení se podílí na zavádění opatření v oblasti sociální mediace a prevence kriminality ve městě Marseille (Francie). Jeho úkolem je rovněž podporovat opětovné pracovní začlenění osob, které jsou nezaměstnané nebo mají sociální a profesní potíže při získání přístupu k zaměstnání. V tomto ohledu jim AMS nabízí získání odborného vzdělání v oblasti sociální mediace podle individuálního profesního projektu.

14 Dne 4. června 2010 jmenoval Union départementale CGT des Bouches-du-Rhône H. Laboubiho zástupcem odborového útvaru zřízeného v rámci AMS.

15 AMS zpochybňuje toto jmenování. Má za to, že má méně než jedenáct zaměstnanců a *a fortiori* méně než padesát zaměstnanců, a v důsledku toho není podle relevantní vnitrostátní právní úpravy povinno přijímat taková opatření za účelem zastupování zaměstnanců, jako je volba zástupce zaměstnanců.

16 K určení toho, zda sdružení dosahuje těchto prahových hodnot ve výši jedenácti nebo padesáti zaměstnanců, je totiž podle AMS třeba ze stanovení počtu jeho zaměstnanců vyloučit podle článku L. 1111-3 code du travail učně, zaměstnance, se kterými je uzavřena smlouva na podporu zaměstnanosti v soukromém sektoru nebo smlouva na podporu zaměstnanosti ve veřejném sektoru a v sektoru veřejného zájmu, jakož i zaměstnance, se kterými je uzavřena smlouva o zvyšování odborné kvalifikace (dále jen „zaměstnanci, s nimiž jsou uzavřeny asistované smlouvy“).

17 Tribunal d'instance de Marseille (soud prvního stupně v Marseille), k němuž AMS podalo návrh, ve kterém se domáhalo toho, aby bylo jmenování H. Laboubiho zástupcem odborového útvaru CGT prohlášeno za neplatné, a tento odborový svaz podal vzájemný návrh směřující k tomu, aby bylo AMS

nařízeno uspořádat volby za účelem zřízení orgánů zastupujících v jeho rámci zaměstnance, položil Cour de cassation (kasační soud) přednostní otázku ústavnosti týkající se ustanovení článku L. 1111-3 code du travail.

- 18 Cour de cassation položil tuto otázku Conseil constitutionnel (ústavní soud). Conseil constitutionnel dne 29. dubna 2011 prohlásil, že článek L. 1111-3 code du travail je v souladu s ústavou.
- 19 Hichem Laboubi a Union locale des syndicats CGT des Quartiers Nord, k nimž se Union départementale CGT des Bouches-du-Rhône a CGT dobrovolně připojili, před tribunal d'instance de Marseille uvedli, že ustanovení článku L. 1111-3 code du travail jsou nicméně v rozporu s unijním právem a s mezinárodními závazky Francouzské republiky.
- 20 Tribunal d'instance de Marseille v novém rozhodnutí ze dne 7. července 2011 této argumentaci vyhovět a vyloučil použití ustanovení článku L. 1111-3 code du travail z důvodu, že nejsou v souladu s unijním právem. Uvedený soud konstatoval, že v případě neuplatnění výjimek stanovených v článku L. 1111-3 code de travail počet zaměstnanců dotčeného sdružení značně přesahuje prahovou hodnotu padesáti zaměstnanců, a potvrdil tak jmenování H. Laboubiho zástupcem odborového útvaru.
- 21 AMS podalo proti tomuto rozsudku kasační opravný prostředek ke Cour de cassation (kasační soud).
- 22 Za těchto podmínek se Cour de cassation rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
 - „1) Může být základní právo pracovníka na informování a na projednávání zakotvené v článku 27 [Listiny], jak je upraveno v ustanoveních směrnice [2002/14], uplatňováno ve sporu mezi jednotlivci za účelem ověření slučitelnosti vnitrostátního opatření provádějícího [tuto] směrnici [s unijním právem]?
 - 2) Pokud tomu tak je, musí být tato ustanovení vykládána v tom smyslu, že brání ustanovení vnitrostátních právních předpisů, které při stanovení počtu zaměstnanců podniku, zejména za účelem stanovení zákonných prahových hodnot pro zřízení orgánů zastupujících zaměstnance, nezohledňuje pracovníky, s nimiž jsou uzavřeny [asistované] smlouvy?“

K předběžným otázkám

- 23 Podstatou otázek předkládajícího soudu, které je třeba zkoumat společně, je, zda článek 27 Listiny musí být samostatně nebo ve spojení s ustanoveními směrnice 2002/14 vykládán v tom smyslu, že ukáže-li se, že takové vnitrostátní ustanovení provádějící tuto směrnici, jako je článek L. 1111-3 code du travail, je neslučitelné s unijním právem, lze se tohoto článku Listiny dovolávat ve sporu mezi jednotlivci s cílem, aby uvedené vnitrostátní ustanovení nebylo použito.
- 24 V tomto ohledu je třeba zaprvé uvést, že Soudní dvůr již rozhodl, že vzhledem k tomu, že směrnice 2002/14 vymezila v čl. 2 písm. d) rámeček osob, které je třeba vzít v úvahu při stanovení počtu zaměstnanců podniku, nemohou členské státy z uvedeného stanovení počtu zaměstnanců vyloučit určitou kategorii osob, které do tohoto rámce původně patřily (viz rozsudek ze dne 18. ledna 2007, Confédération générale du travail a další, C-385/05, Sb. rozh. s. I-611, bod 34).
- 25 Taková vnitrostátní právní úprava, o jakou se jedná ve věci v původním řízení, která ze stanovení počtu zaměstnanců podniku vylučuje určitou kategorii zaměstnanců, má totiž za následek, že někteří zaměstnavatelé nemusí plnit povinnosti uvedené ve směrnici 2002/14 a jejich zaměstnancům jsou odepřena práva přiznaná uvedenou směrnicí. Taková právní úprava může v důsledku toho zbavit uvedená práva jejich podstaty, a tuto směrnici tak připravit o její užitečný účinek (viz výše uvedený rozsudek Confédération générale du travail a další, bod 38).

- 26 Je pravda, že podle ustálené judikatury platí, že podpora zaměstnanosti, kterou francouzská vláda zdůrazňuje ve věci v původním řízení, představuje legitimní cíl sociální politiky a že členské státy mají široký prostor pro uvážení při volbě opatření k dosažení svých cílů v oblasti sociální politiky (viz výše uvedený rozsudek Confédération générale du travail a další, bod 28 a citovaná judikatura).
- 27 Tento prostor pro uvážení, který mají členské státy v oblasti sociální politiky, však nemůže vést k tomu, že by uplatnění určité základní zásady unijního práva nebo ustanovení téhož práva bylo zbaveno své podstaty (viz výše uvedený rozsudek Confédération générale du travail a další, bod 29).
- 28 Výklad směrnice 2002/14, podle kterého čl. 3 odst. 1 této směrnice umožňuje členským státům vyloučit ze stanovení počtu zaměstnanců podniku určitou kategorii zaměstnanců z takových důvodů, jaké uvedla francouzská vláda ve věci v původním řízení, by přitom byl neslučitelný s článkem 11 uvedené směrnice, který stanoví, že členské státy musí přijmout veškerá nezbytná opatření, aby mohly zaručit, že výsledků předepsaných směrnicí 2002/14 bude dosaženo, jelikož by znamenal, že by se členské státy mohly vyhnout této jasné a přesné povinnosti dosáhnout výsledku, kterou stanoví unijní právo (viz výše uvedený rozsudek Confédération générale du travail a další, bod 40 a citovaná judikatura).
- 29 S ohledem na výše uvedené úvahy je tedy třeba dospět k závěru, že čl. 3 odst. 1 směrnice 2002/14 musí být vykládán v tom smyslu, že brání takovému vnitrostátnímu ustanovení, jako je článek L. 1111-3 code du travail, který vylučuje zaměstnance, s nimiž jsou uzavřeny asistované smlouvy, ze stanovení počtu zaměstnanců podniku v rámci stanovení zákonných prahových hodnot pro zřízení orgánů zastupujících zaměstnance.
- 30 Zadruhé je třeba zkoumat, zda směrnice 2002/14, zejména pak její čl. 3 odst. 1, splňuje podmínky pro to, aby měla přímý účinek, a pokud tomu tak je, zda se jí mohou žalovaní v původním řízení dovolávat vůči AMS.
- 31 V tomto ohledu je nutno připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora ve všech případech, kdy se ustanovení směrnice z hlediska svého obsahu jeví jako bezpodmínečná a dostatečně přesná, jsou jednotlivci oprávněni dovolávat se jich před vnitrostátními soudy vůči státu, a to ať již v případě, že stát směrnicí včas neprovedl do vnitrostátního práva, tak i v případě, že ji provedl nesprávně (viz rozsudek ze dne 5. října 2004, Pfeiffer a další, C-397/01 až C-403/01, Sb. rozh. s. I-8835, bod 103 a citovaná judikatura).
- 32 V projednávaném případě čl. 3 odst. 1 směrnice 2002/14 stanoví, že členským státům přísluší určit metodu pro stanovení prahových hodnot pro počet zaměstnaných zaměstnanců.
- 33 I když čl. 3 odst. 1 směrnice 2002/14 ponechává členským státům určitý prostor pro uvážení při přijímání opatření nezbytných k provedení této směrnice, tato okolnost nemá nicméně vliv na přesnou a bezpodmínečnou povahu povinnosti zohlednit všechny zaměstnance, která je stanovena v tomto článku.
- 34 Soudní dvůr již totiž konstatoval, jak bylo zdůrazněno v bodě 24 tohoto rozsudku, že vzhledem k tomu, že směrnice 2002/14 vymezila rámec osob, které je třeba vzít v úvahu při tomto stanovení, nemohou členské státy z uvedeného stanovení vyloučit určitou kategorii osob, které do tohoto rámce původně patřily. I když tedy uvedená směrnice nestanoví způsob, jakým mají členské státy zohlednit zaměstnance spadající do jejího rozsahu působnosti při stanovení prahových hodnot pro počet zaměstnaných zaměstnanců, stanoví nicméně, že je zohlednit musí (viz výše uvedený rozsudek Confédération générale du travail a další, bod 34).
- 35 Vzhledem k této judikatuře týkající se čl. 3 odst. 1 směrnice 2002/14 (viz výše uvedený rozsudek Confédération générale du travail a další, bod 40) z toho plyne, že toto ustanovení splňuje podmínky požadované k tomu, aby zakládalo přímý účinek.

- 36 Je třeba nicméně připomenout, že podle ustálené judikatury i jasné, přesné a bezpodmínečné ustanovení směrnice, která má přiznat práva nebo uložit povinnosti jednotlivcům, nemůže být jako takové uplatňováno v rámci sporu probíhajícího výlučně mezi jednotlivci (viz výše uvedený rozsudek Pfeiffer a další, bod 109, a rozsudek ze dne 19. ledna 2010, Küçükdeveci, C-555/07, Sb. rozh. s. I-365, bod 46).
- 37 V tomto ohledu bylo v bodě 13 tohoto rozsudku konstatováno, že AMS je sdružením soukromého práva, i když sleduje sociální cíl. Z toho plyne, že z důvodu právní povahy AMS se žalovaní v původním řízení nemohou vůči tomuto sdružení dovolávat ustanovení směrnice 2002/14 jako takových (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 24. ledna 2012, Dominguez, C 282/10, bod 42).
- 38 Soudní dvůr však rozhodl, že vnitrostátní soud, jemuž byl předložen spor probíhající výlučně mezi jednotlivci, je při použití ustanovení vnitrostátního práva přijatých za účelem provedení povinností stanovených směrnicí povinen přihlídnout k veškerým pravidlům vnitrostátního práva a vykládat je v co možná největším rozsahu ve světle znění, jakož i účelu této směrnice, aby tak mohlo být dosaženo výsledku, který by byl v souladu s cílem sledovaným touto směrnicí (viz rozsudek ze dne 4. července 2006, Adeneler a další, C-212/04, Sb. rozh. s. I-6057, bod 111, výše uvedený rozsudek Pfeiffer a další, bod 119, a výše uvedený rozsudek Dominguez, bod 27).
- 39 Soudní dvůr nicméně upřesnil, že tato zásada konformního výkladu vnitrostátního práva má určité meze. Povinnost vnitrostátního soudu přihlížet k obsahu směrnice, pokud vykládá a používá relevantní pravidla vnitrostátního práva, je tak omezena obecnými právními zásadami a nemůže sloužit jako základ pro výklad vnitrostátního práva *contra legem* (viz rozsudek ze dne 15. dubna 2008, Impact, C-268/06, Sb. rozh. s. I-2483, bod 100, a výše uvedený rozsudek Dominguez, bod 25).
- 40 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že Cour de cassation ve věci v původním řízení naráží na takovouto mez, takže článek L. 1111-3 code du travail nelze vyložit v souladu se směrnicí 2002/14.
- 41 Za těchto okolností je třeba zatřetí ověřit, zda je situace ve věci v původním řízení podobná situaci ve věci, v níž byl vydán výše uvedený rozsudek Küçükdeveci, takže článek 27 Listiny může být samostatně nebo ve spojení s ustanoveními směrnice 2002/14 uplatněn ve sporu mezi jednotlivci, aby bylo případně vyloučeno použití vnitrostátního ustanovení, které není v souladu s uvedenou směrnicí.
- 42 Pokud jde o článek 27 Listiny jako takový, je třeba připomenout, že z ustálené judikatury vyplývá, že základní práva zaručená v unijním právním řádu se uplatní ve všech situacích, které se řídí unijním právem (viz rozsudek ze dne 26. února 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, bod 19).
- 43 Vzhledem k tomu, že vnitrostátní právní úprava dotčená v původním řízení je provedením směrnice 2002/14, článek 27 Listiny se ve věci v původním řízení uplatní.
- 44 Je třeba rovněž uvést, že článek 27 Listiny, nadepsaný „Právo pracovníka na informování a na projednávání v podniku“, stanoví, že pracovníci musí mít na různých úrovních zaručeno právo na informování a projednávání v případech a za podmínek, které stanoví právo Unie a vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti.
- 45 Ze znění článku 27 Listiny tedy jasně vyplývá, že aby měl tento článek plný účinek, musí být upřesněn ustanoveními unijního nebo vnitrostátního práva.
- 46 Zákaz stanovený v čl. 3 odst. 1 směrnice 2002/14 a určený členským státním, aby ze stanovení počtu zaměstnanců podniku vyloučily určitou kategorii zaměstnanců, kteří původně patřili mezi osoby, které je třeba při uvedeném stanovení počtu zohlednit, totiž nelze dovést jakožto přímo použitelné právní pravidlo ze znění článku 27 Listiny ani z vysvětlení k uvedenému článku.

- 47 V tomto ohledu je třeba poznamenat, že okolnosti věci v původním řízení se liší od okolností věci, v níž byl vydán výše uvedený rozsudek *Kücükdeveci*, jelikož zásada zákazu diskriminace na základě věku, která byla dotčena v posledně uvedené věci a je zakotvena v čl. 21 odst. 1 Listiny, stačí sama o sobě k tomu, aby bylo jednotlivcům přiznáno subjektivní právo uplatnitelné jako takové.
- 48 Článek 27 Listiny se tudíž v takovém sporu, jako je spor dotčený v původním řízení, nelze jako takového dovolávat k učinění závěru, že vnitrostátní ustanovení, které není v souladu se směrnicí 2002/14, nesmí být použito.
- 49 Toto zjištění nemůže vyvrátit článek 27 Listiny ve spojení s ustanoveními směrnice 2002/14, protože pokud tento článek nestačí sám o sobě k tomu, aby bylo jednotlivcům přiznáno právo uplatnitelné jako takové, nemůže tomu být jinak v případě těchto ustanovení v jejich vzájemném spojení.
- 50 Účastník řízení poškozený neslučitelností vnitrostátního práva s unijním právem by se však mohl dovolávat rozsudku ze dne 19. listopadu 1991, *Francovich a další* (C-6/90 a C-9/90, Recueil, s. I-5357), aby případně dosáhl náhrady utrpěné škody (viz výše uvedený rozsudek *Dominguez*, bod 43).
- 51 Z výše uvedeného plyne, že článek 27 Listiny musí být samostatně nebo ve spojení s ustanoveními směrnice 2002/14 vykládán v tom smyslu, že ukáže-li se, že takové vnitrostátní ustanovení provádějící tuto směrnici, jako je článek L. 1111-3 *code du travail*, je neslučitelné s unijním právem, nelze se tohoto článku Listiny dovolávat ve sporu mezi jednotlivci s cílem, aby uvedené vnitrostátní ustanovení nebylo použito.

K nákladům řízení

- 52 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

Článek 27 Listiny základních práv Evropské unie musí být samostatně nebo ve spojení s ustanoveními směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/14/ES ze dne 11. března 2002, kterou se stanoví obecný rámec pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v Evropském společenství, vykládán v tom smyslu, že ukáže-li se, že takové vnitrostátní ustanovení provádějící tuto směrnici, jako je článek L. 1111-3 francouzského *code du travail*, je neslučitelné s unijním právem, nelze se tohoto článku Listiny dovolávat ve sporu mezi jednotlivci s cílem, aby uvedené vnitrostátní ustanovení nebylo použito.

Podpisy.